

Bil je nekaj časa v Peterburgu, nato pa je bil poslan kot ljudskošolski učitelj v odeško gubernijo. Iz Odese je bil premeščen konec l. 1825 v pisarno generalnega gubernatorja v Moskvo. Tako je Mickiewicz šele v Rusiji postal iz Litvina oz. Belo Rusa — Poljak. Tu je ostal do l. 1829, ko je dobil dovoljenje za odhod v inozemstvo, kamor je odšel 27. maja, ko je Rusijo zapustil v Kronstadtu — za vedno.

Tako je Mickiewicz preživel nekaj mesecev v Odesi, kjer je bil še živ spomin na Puškina, medtem ko je njegova pesnitev »Bahčisarajski vodomet« izšla tisto leto prej (1824). Tudi Mickiewicz je napravil izlet na Krim v družbi odeških Poljakov. In tako je s te poti na Krim prinesel s seboj v Moskvo zbirko 19 sonetov, ki jih je izdal l. 1826 v Moskvi pod skupnim naslovom: Krimski soneti. S temi soneti, ki so pravo mojstrstvo, je ustvaril nekaj najlepšega v poljski književnosti, kar je poslej rodilo polno posnemanj, pa malo sebi enakega. Narava je tu doživela novo življenje in poveličanje. Tudi Mickiewiczovo pismo Lelewelu iz tega izleta na Krim je ohranjeno. Tu piše: »Teptal sem megle na Čatirdahu, spal sem na blazinah girajov in v lovorovem gaju sem igral šah z vratarjem rajnkega hana.« Nekaj sonetov je krasnih impresij davno pred napovedjo impresionistične mode, tako zlasti razpoloženja v sonetu VII: »Bahčisaraj ponoči«. Prevedel pa sem za zgled njegovega čustvovanja daleč od domovine na jugu Rusije, ko gleda spomenike stare tatarske slave in se spominja usode lepe Poljakinje Marije Potocke, v katere zgodbo verjame on prav tako kakor Puškin, naslednja dva soneta z isto snovjo, namreč VI. Bahčisaraj in VIII. Grob Potocke. Naj bodo tu objavljene kot pesniško soglasje največjega poljskega pesnika z največjim ruskim. Ta dva sta se bila osebno seznanila v Petersburgu l. 1827 in bila velika prijatelja, dokler si nista ob narodnem konfliktu v letu 1830 stala nasproti kot dva pesniška predstavnika narodnega nasprotstva: tlačene Poljske in ruskega imperializma. (Mickiewicz: Prijateljem Moskalom, Puškin: Obrekovalcem Rusije! Mickiewicz! — Glej prevode zadnjih dveh: Hribar: Tri dehteče gredice, str. 103, in Klopčič, str. 93.)

Prav na te Mickiewiczove sonete je mislil Puškin, ko je pisal o Mickiewiczovem improvizacijskem mojstrstvu v sonetih:

Tam v senci daljnih tavrskih gorjancev
v sonetov ozko mero bard Litvancev
zaklepal trenoma je svoje sne.

Sonet (1830).

Dva krimska soneta:

VI: Bahčisaraj

Velika je, a prazna Girajev naselbina:
palače paš, hodniki razsuti so po travi,
stolpe njih moči, zatišja njih ljubavi
kobilca preskakuje, oblázuje laznina.

Skoz okna raznobarvna žene ven rastlina,
vijoč se po obokih, po gluhih sten zidavi —
kot človek razodeva zakone v naravi,
pišoč za Baltazarom besedo: RAZVALINA.

Tam marmorno posodje — kamen že ves siv je —
glej, haremski vodnjak, še zdaj celotna gmota,
solze pretaka, vpije v te praznote divje:

Kje zdaj ste ve, ljubezni slava in mogota?
Ki večni naj bili bi — vir le usahljiv je —
prešli ste v nič, ostal pa — izvir je! O sramota!

VIII: Grob Potocke

Med razkošnimi vrtovi, v krajini vesne mlade
si ovenela roža, kajti zapustile
so kot metulji čari te mladosti mile
in vrgle ti v srce spominov zle obade.

Na sever proti Poljski sijó zvezdá mirjade —
zakaj so na tej poti tako se razblestile?
Mar tvoj pogled ognjeni — preden v dnu gomile
je ugasnil — pustil sled je, leteč tja poln nade?

Poljakinja! — I jaz končavam dni v žalobi:
tu vrže pest prsti prijazna dlan naj name!
Ko romarji ob tvojem govorijo grobi

i mene zvok besede rodne budití jame,
in pesnik, žalostinko o tvoji snujoč tegobi,
že vidi bližnji grob — zapoje jo še zame.

Pripominjam, da Puškin in Mickiewicz različno transkribirata tatarska imena, na pr. girej — giraj, Bahčisaraj — Bakčisaraj, Četirdag — Četirdah itd., kar naj nikogar ne moti.

Mickiewicz je temu zadnjemu sonetu pripisal naslednjo pripombo, ki je odgovor Muravjevu in Puškinu:

»Nedaleč od palače Hanov se dviga gomila z okroglo kupolo, zgrajena tako v vzhodnem načinu. Med narodom na Krimu kroži pripovedovanje, da je mavzolej postavil Kerim Giraj za svojo sužnjo, katero je nenavadno ljubil. O sužnji pravijo, da je bila Poljakinja, doma iz plemiške rodbine Potockih. Pisatelj učenega in lepo napisanega potopisa Popotovanje po Krimu, Muravjev-Apostol, je mnenja, da je to pripovedovanje brez podlage ter da nagrobnik krije ostanke neke Gruzinke. Ne vemo, na kaj opira svojo sodbo; kajti trditev, da Tatari v polovici osemnajstega stoletja niso tako lahko mogli odpeljati za sužnjo dekle iz doma Potockih, ni dovolj utemeljena. Znanih je več takratnih kozaških napadov v Ukrajino, odkoder so veliko ljudi pripeljali in jih predali sosednjim Tatarom. Na Poljskem je mnogo družin s plemiškim imenom Potocki in omenjena ujetnica ni nujno morala pripadati izključno mogočnim gospodarjem gradu Humania, ki je bil tatarskim napadom ali kozaškim vstajam manj dostopen. Na podlagi tega narodnega pripovedovanja o bakčisarajskem nagrobniku je napisal ruski pesnik Aleksander Puškin s sebi lastnim talentom povest: Bakčisarajski vodomet.«

Krimski soneti so vzbudili s svojo novostjo v poljski književnosti veliko zanimanje: na eni strani veliko navdušenje med romantiki, med klasiki pa veliko razburjenje, da je na pr. patriarh klasikov Koźmian pisal o njem take stavke: »Sonete Mickiewiczzeve je najbolje označil Mostowski za — grdobijo. Ne vem, kaj je mogoče v njih dobiti dobrega: vse je brez cene, podlo, umazano, temno; vse je morda krimsko, turško, tatarsko, toda ne polj-